

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษากิจกรรมในครัวเรือนของผู้สูงอายุไทยในครั้งนี้ ใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม ประชากรของผู้สูงอายุไทย (The Survey of Socio-economic Consequences of the Ageing of the Population in Thailand (SECAPT) เก็บข้อมูลโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในเดือนมีนาคม-พฤษภาคม 2529 สุ่มตัวอย่างโดยวิธี stratified three stage sampling ได้ตัวอย่างระดับประเทศจำนวน 3,252 ราย ในศึกษากิจกรรมในครัวเรือนของผู้สูงอายุไทยในครั้งนี้ ได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอนคือ ตอนแรกเป็นการวิเคราะห์การตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องสำคัญในครัวเรือน ตอนที่สองเป็นการวิเคราะห์การเป็นที่ปรึกษาในครัวเรือน และตอนที่สามเป็นการวิเคราะห์การทำกิจกรรมต่างๆ ในครัวเรือน ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. การตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องสำคัญในครัวเรือน

การตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องสำคัญในครัวเรือน เป็นการทำหน้าที่อย่างหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่ปรากฏชัดเจน เพราะเป็นการกระทำที่มีวัตถุประสงค์และคาดหวังผลที่เกิดขึ้น และในการศึกษานี้พบว่า ผู้สูงอายุกว่าครึ่งคือร้อยละ 54.2 เป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องสำคัญในครัวเรือน นอกนั้นสมาชิกคนอื่น ๆ เป็นผู้ตัดสินใจ ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุยังเป็นบุคคลที่มีความสำคัญและมีอำนาจในครัวเรือนอยู่ ซึ่งอาจเป็นเพราะขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมในการเคารพนับถือผู้สูงอายุ ยังคงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ค่านิยม และทัศนคติของบุคคลโดยทั่วไป อีกทั้งคำสอนของพุทธศาสนาที่เน้นการกตัญญูทดแทนคุณคุณพ่อบุญคุณตาคุณยายแก่ชรา ทำให้ผู้สูงอายุได้รับความเคารพเชื่อถือ และเป็นที่ไว้วางใจของสมาชิกคนอื่น ๆ ในครัวเรือน เมื่อนำลักษณะภูมิหลังทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ และปัจจัยอื่นๆ คือ เพศ อายุ การศึกษา การทำงาน สภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือน การเปิดรับสื่อมวลชนมาพิจารณาหาความสัมพันธ์ ปรากฏว่าเพศ อายุ การศึกษา การทำงาน และการเปิดรับสื่อมวลชน มีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่างในการตัดสินใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับเพศ การศึกษา การทำงาน และการเปิดรับสื่อมวลชน มีทิศทางความสัมพันธ์สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ผู้สูงอายุชายตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องสำคัญในครัวเรือนมีสัดส่วนสูงกว่าผู้สูงอายุหญิง ทั้งนี้เนื่องจากสังคมไทยมีลักษณะการจัดอำนาจแบบบิดาเป็นใหญ่ (patriarchal authority) ผู้ชายจึงมีอำนาจบังคับบัญชาบุคคลในครัวเรือน และรวมถึงการมีอำนาจในการตัดสินใจปัญหาต่างๆ ในครัวเรือนด้วย แม้ในด้านกฎหมายก็ให้การยอมรับเพศชายมากกว่าเพศหญิง (ไพฑูริย์ เครือแก้ว ๗ ลำพูน, 2518: 154-155; อานนท์ อากาศิกรม, 2519: 87) จึงถือได้ว่าค่านิยมในสังคมไทยยอมรับให้ผู้ชายเป็นผู้มี สิทธิและอำนาจมากกว่าสมาชิกคนอื่นๆ ในครัวเรือน จึงเป็นแบบแผนในการปฏิบัติที่สอดคล้องกับค่านิยมวัฒนธรรมของสังคม การตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องสำคัญในครัวเรือนของผู้สูงอายุจึงมีลักษณะ เป็นการยอมตามหรือลงรอยกันตามแนวความคิดของ Merton

สำหรับการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงมีสัดส่วนตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องสำคัญในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาต่ำ ทั้งนี้เพราะการศึกษาทำให้เกิดความรู้ ความคิด มีโลกทัศน์ที่กว้างขวาง ผู้ที่ได้รับการศึกษาจึงมีความรู้และสติปัญญาฉลาดรอบคอบ สามารถใช้ความรู้ที่มีมาประกอบการตัดสินใจได้ดีกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ ประกอบกับสังคมไทยมีค่านิยมที่ยกย่องผู้มีความรู้ ผู้ได้รับการศึกษาจึงได้รับความเชื่อถือไว้วางใจว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงจึงได้รับความเชื่อถือจากสมาชิกในครัวเรือน ให้เป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องสำคัญในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาต่ำ ซึ่งเป็นไปตามค่านิยมในสังคมเป็นความประสาบสอดคล้องที่เป็นไปในแนวเดียวกันหรือเรียกได้ว่าลงรอยกัน เมื่อนำการทำงานมาหาความสัมพันธ์พบว่า ผู้สูงอายุที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องสำคัญในครัวเรือนมากกว่าผู้ทำงานภาคเกษตรกรรม และไม่ทำงาน ทั้งนี้เพราะผู้สูงอายุที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมย่อมอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายในด้านต่างๆ เป็นต้นว่า บุคคลหลายสาขาอาชีพ ข่าวสารสื่อมวลชน เทคโนโลยีสมัยใหม่ ส่วนทำให้เกิดความรู้ ความคิดที่กว้างขวางซึ่งสามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้ดีกว่าผู้ที่ทำงานภาคเกษตรกรรม และไม่ทำงาน ส่วนการเปิดรับสื่อมวลชนนั้น ปรากฏว่าผู้สูงอายุที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนมากตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องสำคัญในครัวเรือนมากกว่าผู้เปิดรับสื่อมวลชนน้อย เพราะการเปิดรับสื่อมวลชน ทำให้บุคคลได้รับรู้ข่าวสารกว้างไกล ทันสมัยทันเหตุการณ์ ผู้เปิดรับสื่อมวลชนมากจึงเป็นผู้ที่ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา จึงสามารถนำความรู้เหล่านี้มาประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้

สำหรับอายุ และสภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนนั้น พบว่าทิศทางความสัมพันธ์กลับกันกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องสำคัญในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมาก แม้ว่าในสังคมไทยจะเน้นความสำคัญในการเคารพ เชื้อพ้องตามระบบอาวุโส แต่เนื่องจากสภาพร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วจะเสื่อมลงตามวัยที่เพิ่มขึ้น ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติภาระกิจ หรือมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ รวมถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องสำคัญในครัวเรือนด้วย

เมื่อนำสภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนมาหาความสัมพันธ์พบว่า สภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนทำให้เกิดความแตกต่างในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องสำคัญในครัวเรือนบางสถานการณ์เท่านั้น กล่าวคือ สภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนทำให้เกิดความแตกต่างในการตัดสินใจ เฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่ได้เป็นเจ้าของบ้านเท่านั้น โดยพบว่า ในกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่ได้เป็นเจ้าของบ้าน ผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะยากจนตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องสำคัญในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะร่ำรวย ทั้งนี้เนื่องจากการไม่มีบ้านเป็นของตนเอง ย่อมแสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่มั่นคง และยังมีสภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนต่ำด้วยแล้ว สมาชิกทุกคนรวมถึงผู้สูงอายุ ยังต้องช่วยกันทำงานเพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว

2. การเป็นที่ปรึกษาในครัวเรือน

เมื่อพิจารณาตามแนวคิดของ Merton แล้วพบว่า การเป็นที่ปรึกษาในครัวเรือนเป็นหน้าที่ที่เกิดจากการปรับตัว ซึ่งจัดอยู่ในประเภท "หน้าที่แอบแฝง" ทั้งนี้เพราะการเป็นที่ปรึกษาเป็นผลการกระทำโดยไม่สามารถคาดหวังผลลัพธ์ต่างๆ ได้อย่างแน่ชัด และในการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่คือร้อยละ 65.3 เป็นที่ปรึกษาในครัวเรือน ส่วนผู้ที่ไม่ได้เป็นที่ปรึกษาคิดเป็นร้อยละ 30.2 ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่า การเคารพ เชื้อพ้องตามระบบอาวุโสในครอบครัวไทยยังมีอิทธิพลอยู่มาก และคนไทยยังมีทัศนคติต่อผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีความรอบรู้ มีความคิดสุขุมเป็นที่ปรึกษาและสามารถให้ความเห็นใจแก่ผู้อื่นได้ ผลการศึกษาของพีระสิทธิ์ คำนวณศิลป์ และคณะ (2523: 62-64) พบว่า ในจำนวนผู้ที่มาขอคำปรึกษาทั้งหมดนั้นปรากฏว่า ส่วนใหญ่จะปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้สูงอายุโดยตลอด

เมื่อนำลักษณะภูมิหลังทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ คือ เพศ เขตที่อยู่อาศัย การศึกษา และการทำงานมาพิจารณาหาความสัมพันธ์ ปรากฏว่า เพศ การศึกษา การทำงาน มีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่างในการเป็นที่ปรึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับการศึกษาและ

การทำงานพบว่า มีทิศทางความสัมพันธ์สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูง เป็นที่ปรึกษาในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาน้อย ซึ่งสังคมไทยโดยทั่วไปยกย่องนับถือบุคคลที่มีความรู้มีการศึกษา และผู้ที่มีการศึกษามักสนใจในเหตุการณ์ปัจจุบัน จึงเป็นคนทันสมัย มีความคิดกว้างไกล และมีสติปัญญาพอที่จะพิจารณาใคร่ครวญเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างรอบคอบมีเหตุผล ข้อค้นพบในการศึกษาคั้งนี้จึงสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมไทย ซึ่งตามแนวความคิดของ Merton ถือว่าเป็นการปรับตัวแบบการยอมตามหรือลงรอยกัน

สำหรับการทำงานพบว่า ผู้สูงอายุที่ทำงานภาคเกษตรกรรม เป็นที่ปรึกษาในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม และไม่ทำงาน ทั้งนี้เพราะอาชีพเกษตรกรรม เป็นอาชีพที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งผู้ที่ประกอบอาชีพเหล่านี้จะต้องผ่านประสบการณ์อย่างเดียวกัน ดังนั้นความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนทักษะของคนรุ่นเก่าจึงมีประโยชน์และสามารถถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่ในที่ประกอบอาชีพเดียวกันได้ ประกอบกับการทำงานภาคเกษตรกรรม เป็นอาชีพที่ทำงาน เขตชนบท เป็นส่วนใหญ ซึ่งสังคมในเขตชนบท เป็นสังคมที่ยังยึดมั่นในประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยมีผู้สูงอายุ เป็นผู้ถ่ายทอดสืบทอดมาจนกระทั่งปัจจุบัน ในสังคมชนบทผู้สูงอายุจึงยังคงได้รับความเคารพนับถืออย่างเหนียวแน่น

อย่างไรก็ตาม เมื่อนำเพศ และ เขตที่อยู่อาศัยมาพิจารณาหาความสัมพันธ์ปรากฏว่า ทิศทางความสัมพันธ์กลับกันกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ผู้สูงอายุชาย เป็นที่ปรึกษาในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุหญิง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสังคมไทยมีลักษณะการจัดอำนาจในครัวเรือนแบบบิดาเป็นใหญ่ เพศชายจึงมีอำนาจและได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำครอบครัว เมื่อสมาชิกมีปัญหาต้องการคำปรึกษาหารือ ย่อมจะไว้วางใจขอคำปรึกษาจากผู้ที่มีความสามารถ จึงขอคำปรึกษาจากผู้สูงอายุชายมากกว่าผู้สูงอายุหญิง สำหรับ เขตที่อยู่อาศัยพบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง เป็นที่ปรึกษาในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท ทั้งนี้เนื่องจาก เขตที่อยู่อาศัยที่ต่างกันจะมีอิทธิพลทำให้บุคคลได้รับความรู้ รับข่าวสาร วิทยาการและเทคโนโลยีต่างๆ แตกต่างกัน โดยผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีโอกาสได้รับสิ่งเหล่านี้มากกว่าผู้ที่อยู่ในเขตชนบท เพราะเขตเมืองมีการคมนาคมที่สะดวก มีการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็ว และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ทันสมัยกว่า ผู้ที่อยู่ในเขตเมืองจึงมีการรับรู้ที่กว้างขวางกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบท ผู้ที่ต้องการขอคำปรึกษาย่อมจะศรัทธาในผู้ที่มีความรู้กว้างขวาง ดังนั้นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองจึงได้รับคำปรึกษามากกว่าผู้สูงอายุในเขตชนบท

3. การทำกิจกรรมต่างๆ ในครัวเรือน

การทำกิจกรรมในครัวเรือนของผู้สูงอายุ ตามแนวคิดของ Susanne S. Robb (1984: 78-79) จัดอยู่ในประเภทกิจกรรมโดยลำพัง (solitary activity) ซึ่งจะช่วยให้ส่งเสริมสถานภาพของบุคคล และเป็นกลวิธีการปรับตัวของผู้สูงอายุในวัยสุดท้ายของชีวิตอย่างหนึ่ง ซึ่งสามารถจะทำให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับตนเองในทางบวก รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เกิดความพึงพอใจในชีวิต และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้สูงอายุทำความสะอาดบ้านเป็นสัดส่วนมากที่สุด รองลงมาคือกิจกรรมปลูกต้นไม้, ทำสวน ซักรีดเสื้อผ้า ทำอาหาร ซักกับข้าว ซ็องของใช้ในบ้าน และดูแลเด็กเล็ก ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้สูงอายุ และคนอื่นๆ ที่ทำกิจกรรมในครัวเรือนพบว่า สมาชิกคนอื่นๆ ในครัวเรือนเป็นผู้ทำกิจกรรมต่างๆ มากกว่าผู้สูงอายุ ส่วนผู้สูงอายุทำกิจกรรมปลูกต้นไม้ทำสวน และดูแลเด็กเล็กมากกว่าสมาชิกคนอื่นๆ ทั้งนี้อาจเนื่องจากสภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุที่เสื่อมโทรมลงตามวัยที่เพิ่มมากขึ้น จึงไม่เอื้ออำนวยต่อการทำกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นสมาชิกคนอื่นๆ ในครัวเรือนจึงทำกิจกรรมต่างๆ มากกว่าผู้สูงอายุ และการที่ผู้สูงอายุทำกิจกรรมปลูกต้นไม้, ทำสวน และดูแลเด็กเล็กมากกว่าสมาชิกคนอื่นๆ นั้น อาจเนื่องมาจากการปลูกต้นไม้, ทำสวน เป็นกิจกรรมซึ่งผู้สูงอายุที่สนใจสามารถทำได้ในเวลาว่าง ส่วนกิจกรรมการดูแลเด็กเล็กนั้น ผู้สูงอายุอาจต้องทำเพราะความจำเป็น เพราะในช่วงเวลาที่บิดามารดาของเด็กออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ผู้สูงอายุต้องรับหน้าที่ดูแล เด็กแทนและ เด็ก เหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นหลานของผู้สูงอายุเอง

สำหรับความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองทำกิจกรรมต่างๆ ในครัวเรือน เป็นสัดส่วนที่มากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท เว้นไว้แต่กิจกรรมปลูกต้นไม้, ทำสวน เท่านั้นที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทมีสัดส่วนทำมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เขตที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกันมีผลทำให้เกิดความแตกต่างในการดำเนินชีวิต โดยในเขตเมืองสมาชิกในครัวเรือนต้องออกทำงานนอกบ้าน และมีตารางเวลาในการทำงานแน่นอน ผู้สูงอายุจึงต้องรับภาระต่างๆ ในบ้าน ในช่วงเวลาที่สมาชิกคนอื่นๆ ออกไปประกอบอาชีพ ส่วนในเขตชนบทการทำงานส่วนใหญ่เป็นงานเกษตรกรรม ซึ่งไม่มีตารางเวลาในการทำงานที่แน่นอน สมาชิกในครัวเรือนคนอื่นๆ จึงสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ในครัวเรือนได้ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทจึงไม่ต้องรับภาระในบ้านเพียงลำพัง

แม้ว่าผู้สูงอายุจะทำกิจกรรมต่างๆ ในครัวเรือน เป็นสัดส่วนน้อยกว่าสมาชิกคนอื่น ๆ ก็ตาม แต่ก็สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครัวเรือน ตัวผู้สูงอายุเองก็รู้สึกว่าคุณมีส่วนช่วยทำงานบ้าน ซึ่งผู้สูงอายุกลุ่มที่ตอบว่า คนช่วยทำงานบ้านน้อย และช่วยทำงานบ้านมาก มีสัดส่วนมากกว่ากลุ่มที่รู้สึกว่าไม่ได้ช่วยทำอะไรเลย

เมื่อนำเพศ อายุ สถานภาพสมรส เขตที่อยู่อาศัย โครงสร้างครัวเรือน สภาพาสภาพ มาหาความสัมพันธ์กับประเภทของกิจกรรมในครัวเรือน พบว่า เพศ อายุ สถานภาพสมรส เขตที่อยู่อาศัย โครงสร้างครัวเรือน มีผลทำให้เกิดความแตกต่างในการทำกิจกรรมในครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับ เพศ อายุ พบว่ามีทิศทางความสัมพันธ์กับการทำกิจกรรมในครัวเรือนสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ผู้สูงอายุหญิงทำกิจกรรมในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุชาย ทั้งนี้เนื่องจากสังคมไทยมีค่านิยมให้ผู้ชายเป็นผู้นำ ต้องออกไปประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่หลักในการดูแลกิจการบ้านเรือนและเลี้ยงดูอบรมบุตร กิจกรรมภายในบ้านจึงเป็นภาระหน้าที่ของผู้หญิง สำหรับอายุพบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยมีการทำกิจกรรมในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพร่างกายโดยธรรมชาติของผู้สูงอายุ ซึ่งร่วงโรยไปตามวัย รวมทั้งสภาพจิตใจ และสังคมของผู้สูงอายุที่เสื่อมลงตามวันเวลาที่เพิ่มขึ้น จึงทำให้ผู้สูงอายุที่มีอายุมากไม่สามารถทำภาระกิจต่างๆ ได้ดังเช่นแต่ก่อน

สำหรับสถานภาพสมรส เขตที่อยู่อาศัย โครงสร้างครัวเรือน และสภาพาสภาพ ปรากฏว่าทิศทางความสัมพันธ์ เป็นไปในทางตรงข้ามกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสโสด และสถานภาพสมรสอื่นๆ ทำกิจกรรมในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส ทั้งนี้เพราะผู้ที่มีอยู่เป็นโสดต้องดำเนินชีวิตโดยลำพัง การทำกิจกรรมต่างๆ จึงต้องทำด้วยตนเอง และผู้ที่เป็นหม้าย หย่าร้าง และแยกกันอยู่นั้น ไม่มีคู่สมรสที่ต้องให้การปรนนิบัติเอาใจใส่ จึงมีเวลาที่จะดูแลงานบ้าน ช่วยบุตรหลานทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ ขณะที่ผู้ที่มีคู่สมรสต้องมีหน้าที่ที่ปฏิบัติต่อกัน และยังมีสมาชิกคนอื่น ๆ ที่สามารถจะแบ่งเบาภาระหน้าที่ต่างๆ ในครัวเรือนได้ ส่วนเขตที่อยู่อาศัยพบว่า มีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่างในการทำกิจกรรมในครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติบางสถานการณ์เท่านั้น กล่าวคือในกลุ่มเพศชาย เขตที่อยู่อาศัยจะมีผลทำให้เกิดความแตกต่างเฉพาะกิจกรรมทำอาหาร และปลูกต้นไม้ทำสวน ส่วนเพศหญิง เขตที่อยู่อาศัยจะมีผลทำให้เกิดความแตกต่างเฉพาะกิจกรรมซื้อกับข้าว ทำอาหาร และปลูกต้นไม้ทำสวน

เมื่อนำโครงสร้างครัวเรือนมาหาความสัมพันธ์พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดี่ยวทำกิจกรรมในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขยาย ยกเว้นกิจกรรมการดูแลเด็ก เล็กทั้งนี้ เพราะจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเดี่ยวมีจำนวนน้อยกว่าสมาชิกในครัวเรือนขยาย การแบ่งหน้าที่ในการทำงานในครัวเรือนจึงมีน้อยกว่า โดยในครัวเรือนเดี่ยวสมาชิกคนหนึ่งอาจต้องทำงานหลายๆ อย่าง ในขณะที่สมาชิกในครัวเรือนขยายอาจแบ่งหน้าที่ให้รับผิดชอบเป็นคนๆ ไป และครัวเรือนขยายย่อมมีโอกาสที่จะมีบุตรหลานที่เป็นเด็กเล็กมากกว่าครัวเรือนเดี่ยว ดังนั้นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขยายจึงมีโอกาสได้ดูแลเด็กเล็กมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดี่ยว สำหรับสภาวะสุขภาพพบว่า มีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่างในการทำกิจกรรมในครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะกิจกรรม ปลูกต้นไม้ทำสวน และดูแลเด็ก เล็ก และความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะสุขภาพกับการทำกิจกรรมในครัวเรือนมีทิศทางไม่คงที่ คือผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงทำกิจกรรมปลูกต้นไม้ทำสวนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง แต่ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่แข็งแรงทำกิจกรรมดูแลเด็ก เล็กมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรง ทั้งนี้ อาจมีสาเหตุจากการประเมินสภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยให้ผู้สูงอายุประเมินสภาวะสุขภาพด้วยตนเอง มิได้มีการตรวจหรือประเมินจากบุคลากรทางการแพทย์ ดังนั้นสภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุจึงผันแปรไม่ตรงกับความเป็นจริง และการที่ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงปลูกต้นไม้ทำสวนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่แข็งแรงนั้น เพราะ ตามปกติแล้วผู้มีสุขภาพดี ร่างกายย่อมมีความพร้อมในการทำกิจกรรมต่างๆ มากกว่าผู้มีสุขภาพไม่ดี และการที่ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่แข็งแรงดูแลเด็ก เล็กมากกว่าผู้สูงอายุที่แข็งแรง อาจเป็น เพราะผู้ที่มีสุขภาพไม่แข็งแรงมีข้อจำกัดในการออกไปมีกิจกรรมร่วมกับสังคมภายนอก จึงต้องจำกัดขอบเขตการทำกิจกรรมของตนเองให้อยู่ภายในบ้านเท่านั้น จึงมีโอกาสที่จะได้ดูแลเด็ก เล็กซึ่งอาจเป็นบุตรหลานของผู้สูงอายุเอง และผู้สูงอายุก็อาจมีความต้องการที่จะทำกิจกรรมเหล่านี้ เนื่องจากมีความผูกพันกับบุตรหลาน เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว

ข้อ เสนอแนะในเชิงนโยบาย

จากการศึกษาครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาทำให้ทราบว่า ผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่มียังมีส่วนร่วมในกิจกรรมในครัวเรือน ทั้งการเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องสำคัญ การเป็นที่ปรึกษา และการทำกิจกรรมในครัวเรือน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของผู้สูงอายุและสภาพของสังคมไทยที่ยังยึดมั่นการเคารพนับถือผู้สูงอายุอยู่ จึงควรจะสนับสนุนส่งเสริมให้มีการดำรงรักษาประเพณีวัฒนธรรมและค่านิยมใน

การเคารพนับถือผู้สูงอายุอย่างจริงจัง เพื่อให้ผู้สูงอายุเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจแก่สมาชิกในครอบครัว เป็นการสร้างความมั่นคงให้แก่สถาบันครอบครัว ก่อให้เกิดความอบอุ่นในครอบครัว ซึ่งจะมีผลไปถึงการพัฒนาคน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาล่วงหน้า

2. จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้สูงอายุชายเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องสำคัญ และเป็นที่ปรึกษาของสมาชิกในครัวเรือน จึงควรมีแนวทางการปฏิบัติดังนี้

2.1 สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุชายมีโอกาสทำกิจกรรมที่มีความสำคัญ ตามประสบการณ์และศักยภาพที่มี เป็นต้นว่า การประกอบพิธีกรรมที่สำคัญ การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาภูมิปัญญาทางการรักษาพยาบาลพื้นบ้าน เช่น แพทย์แผนไทย สมุนไพรและการนวด เป็นต้น

2.2 สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุชายทำกิจกรรมให้คำปรึกษา เช่น การเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาหมู่บ้าน การแนะนำให้คำปรึกษาในเรื่องชีวิตการครองเรือน การแก้ไขปัญหาวิตถุและการประกอบอาชีพการงานต่างๆ

3. ผลการศึกษาทำให้ทราบว่า ผู้สูงอายุชายทำกิจกรรมในครัวเรือนน้อยกว่าผู้สูงอายุหญิง จึงควรสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ชายในวัยต่างๆ มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนมากขึ้น เป็นการสร้างเสริมความรัก ความเข้าใจระหว่างสมาชิก เกิดความอบอุ่นใจ ส่งผลให้สถาบันครอบครัวมีความมั่นคง

4. ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นโสด หม้าย หย่าร้าง และแยกกันอยู่ ทำกิจกรรมต่างๆ ในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่สมรส และพบว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดี่ยว ทำกิจกรรมต่างๆ ในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขยาย เนื่องจากผู้สูงอายุที่เป็นโสด หม้าย หย่าร้าง แยกกันอยู่ รวมทั้งผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดี่ยว เป็นกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จึงต้องรับภาระทำกิจกรรมต่างๆ ภายในบ้านเองทั้งหมด จึงเป็นข้อที่น่าสังเกตว่าผู้สูงอายุกลุ่มนี้ อาจต้องประสบกับความยากลำบากในการดำเนินชีวิตมากกว่ากลุ่มอื่น ดังนั้นจึงควรให้ความสนใจ เอาใจใส่กับผู้สูงอายุกลุ่มนี้ โดยการจัดโครงการให้บริการขั้นพื้นฐาน ทั้งด้านการรักษาพยาบาล และสวัสดิการทางสังคมต่างๆ

5. จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีการทำกิจกรรมในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุในเขตชนบท แสดงว่าการดำเนินชีวิตในเขตเมือง และเขตชนบทมีอิทธิพลต่อการทำกิจกรรม ดังนั้นการกำหนดนโยบาย แผนการดำเนินงาน และแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุจึงควรพิจารณาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ โดยการให้บริการส่งเสริมสุขภาพอนามัยด้านร่างกาย จิตใจแก่ผู้สูงอายุ ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท เนื่องจากวัยสูงอายุ

เป็นวัยแห่งความเสื่อมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม สำหรับในเขตชนบทพบว่า ผู้สูงอายุ ทำกิจกรรมในครัวเรือนน้อย ผู้สูงอายุกลุ่มนี้น่าจะมีเวลาว่าง ดังนั้นจึงควรจัดหากิจกรรมที่เหมาะสม ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุเองและครอบครัว เช่น จัดหาอาชีพเสริมเป็นการเพิ่มรายได้ เนื่องจากผู้สูงอายุในเขตชนบทส่วนใหญ่ยังประสบกับปัญหาความยากจน

ข้อเสนอแนะในเชิงวิจัย

1. ควรมีการศึกษาวิจัยการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในด้านอื่นๆ อีก เช่น กิจกรรมที่เหมาะสมในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในชุมชน เป็นต้น

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบทัศนคติของผู้สูงอายุ และสมาชิกในครัวเรือนที่มีต่อการทำกิจกรรมในครัวเรือนของผู้สูงอายุ

8. ในการศึกษาการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุครั้งต่อไป ควรมีการประเมินสภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุโดยบุคลากรทางการแพทย์ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง เพราะสภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ เป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการทำกิจกรรมต่างๆ